

Список літературних джерел:

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України станом на 18 жовтня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення 18.10.2023).

2. Звіт за результатами громадського обговорення проєкту Національної стратегії розвитку і інклюзивного навчання на 2023-2030 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/07/10/Zvit-ho-proyekt.Nats.strat.rozv.inklyuzyvn.navch.2023-2030-10.07.2023.pdf> (дата звернення 18.10.2023).

Чеботарьова Олена Валентинівна,
доктор педагогічних наук,
завідувач відділу освіти дітей
з порушеннями інтелектуального розвитку
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЇ І ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ

Стратегія трансформації освіти і науки, над якою працює нині Міністерство освіти і науки, залучивши понад 1700 експертів, спрямована на формування основних освітніх пріоритетів: якісного і безпечного навчання у країні, яка має перемогти. Міністр Оксен Лісовий у своєму виступі зазначає:

«Ключовий запит – людина у центрі уваги. Усі зміни для людей і про людей. Ставка на технології та інновації, щоб українці мали найкращі можливості, а держава – потужний людський капітал» [1].

Одним із пріоритетів удосконалення системи освіти в Україні в контексті трансформаційних змін в суспільстві є забезпечення її компетентнісної спрямованості, реалізація інноваційного потенціалу навчальних закладів щодо розвитку життєвої компетентності підростаючого покоління [2; 3].

Реалізація компетентнісного підходу є ключовою стратегією Нової української школи, що передбачає оновлення змісту освіти, формування необхідних життєвих компетентностей учнів. Компетентнісний підхід визначає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані компетентності учнів: ключові, предметні та життєві (Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Зимня, О. Овчарук, Л. Парамонова, О. Пошетун, О. Савченко, А. Хуторський та ін.).

В умовах запровадження концепції Нової української школи відбувається процес модернізації освіти дітей з особливими потребами, якому сприяють розробка та впровадження Державного стандарту початкової освіти, Державного стандарту базової середньої освіти, типових освітніх та модельних навчальних програм, визначення змісту корекційно-розвиткової роботи як в умовах системи спеціальної освіти, так і в умовах інклюзивного навчання. Життєва компетентність осіб з порушеннями інтелектуального розвитку розглядається як ключова, і передбачає здатність цілісно реалізовувати на практиці знання, уміння, навички, досвід і цінності, набуті та необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Сучасні технології навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку спрямовано на підготовку школярів до самостійної життєдіяльності, успішної подальшої соціально-трудової адаптації, розвиток їхніх пізнавальних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і потреб.

Реалізація технологій навчання відбувається на основі впровадження типових освітніх та модельних навчальних програм для закладів загальної середньої освіти, в яких нині у форматі очного, дистанційного та змішаного навчання здобувають освіту діти з порушеннями інтелектуального розвитку; створення сучасного освітнього середовища, підготовлених вчителів, які розкривають пізнавальний потенціал учнів, забезпечуючи доступність якісної освіти та успішну соціалізацію школярів.

Так, зокрема, на запит практики було розроблено Комплект модельних

навчальних програм для спеціальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня, які підготовлено творчим колективом авторів Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України спільно з практичними працівниками КЗО «Спеціальна школа «ШАНС «ДОР» (директор Тороп К.С.) та опубліковано у 2022 році. Програми отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ № 899 від 12 жовтня 2022 року) [4].

Даний Комплект модельних навчальних програм рекомендовано до використання в освітній практиці спеціальних закладів загальної середньої освіти, та може використовуватися як ресурс у закладах загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання по всій Україні.

Представлений Комплект (9 модельних навчальних програм) спрямований на розвиток у дітей мовлення, ігрової, предметно-практичної, самообслуговуючої діяльності, особистісного, емоційно-ціннісного, сенсорного, статевого виховання, соціально-побутової адаптації, формування здоров'язбережувальних навичок, математичних та природничих уявлень та ін.

В основу авторських розробок покладено сучасне розуміння особливостей розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, формування у них ціннісних позицій, поглядів, переконань, мотивів, опанування способів діяльності, вироблення адекватної моделі соціальної поведінки, що забезпечується насамперед у процесі спеціального навчання та психолого-педагогічного супроводу (І. Бех, В. Бондар, А. Висоцька, І. Дмитрієва, В. Засенко, В. Кобильченко, Г. Мерсіянова, С. Миронова, В. Синьов, М. Супрун, Л. Прохоренко, І. Татяничикова, О. Хохліна та ін.), сучасних положень теорії і практики навчання дітей з інтелектуальними та комплексними порушеннями розвитку (Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, І. Сухіна, С. Трикоз, К. Тороп, О. Чеботарьова та ін.).

Усі програми, представлені у Комплекті, пройшли апробацію в спеціальних закладах загальної середньої освіти міст Києва, Одеси, Харкова,

Дніпра, Білої Церкви, Борислава та ін. Комплект адресовано педагогам, психологам закладів загальної середньої освіти, науковцям, працівникам соціальної служби, викладачам та студентам вищих навчальних закладів; батькам дітей з особливими освітніми потребами, всім зацікавленим проблемами сучасної спеціальної педагогіки та психології.

Даний Комплект модельних навчальних програм для спеціальних закладів для дітей з порушення по інтелектуального розвитку помірною та тяжкою ступеня є вагомим внеском в теорію та практику спеціальної педагогіки і психології та сприятиме підвищенню якості навчання та психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

При реалізації навчання слід дотримуватись принципів корекційно-розвивальної спрямованості; узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання; науковості, доступності і практичної спрямованості; логічної послідовності й достатності засвоєння учнями предметних компетентностей; адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів учнів.

Наскрізними корекційно-розвивальними напрямками для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною та тяжкою ступеня є:

- розвиток навичок соціально-побутового орієнтування;
- формування навичок здорового способу життя;
- розвиток навичок самообслуговування;
- формування навичок комунікації;
- навчання побутовій ручній праці;
- навчання грамоті та елементарним рахунку.

Слід зазначити, що вибір форм і методів навчання, розподіл годин за темами вчитель визначає самостійно, враховуючи пізнавальні здібності та можливості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення корекційно-розвивальних завдань та орієнтованих очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Упродовж навчання в початковій школі учні навчаються способам самоконтролю, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Важливим є аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо коригування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок, переконання у власних можливостях і здібностях.

Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях.

Обмеженість відповідного досвіду учнів з порушеннями інтелектуального розвитку потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу. Педагогічна стратегія, яка опирається на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачає пріоритетне використання наочності, зорових опор, зразків, алгоритмів, поетапного контролю, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює активізацію пізнавально-комунікативної діяльності учнів, сприймання ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, здійснення пошукової діяльності, що в цілому сприяє ефективному формуванню ключових та предметних, життєвої компетентностей учнів.

Отже, реалізація стратегій і технологій навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах кризових викликів забезпечується на основі компетентнісної парадигми навчання, Концепції Нової української школи, створення безпечного освітнього середовища, використання педагогами інноваційного змісту типових освітніх та модельних програм навчання учнів у різних типах закладів загальної середньої освіти. Це сприятиме забезпеченню передумов для цілеспрямованого взаємозв'язку навчання та розвитку здобувачів освіти, формування їхньої життєвої компетентності. Найціннішим

результатом Нової української школи для дітей з особливими освітніми потребами є забезпечення сприятливих умов для розвитку кожної дитини, її творчих здібностей, пізнавальних можливостей та освітніх потреб.

Список літературних джерел:

1. Стратегія розвитку освіти і науки до 2030 року.
<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html>
2. Закон України про освіту <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Концепція НУШ: <https://mon.gov.ua>
4. Комплект модельних навчальних програм для спеціальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірною та важкою ступеня <https://mon.gov.ua>, <https://lib.iitta.gov.ua/732295>, <https://lib.iitta.gov.ua/732296>; <https://lib.iitta.gov.ua/732305>

Ірина ЧЕПЧИНА,

Голова Українського товариства глухих

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ГЛУХИХ:

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ОСІБ

З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Життя вкотре доводить: щоб побудувати правильну стратегію якоїсь дії, ми повинні мати точну інформацію. Тому від імені Товариства розкриємо нагальні проблеми освіти осіб з порушеннями слуху.

COVID

У 2020 році у зв'язку з пандемією COVID-19 разом із загальноосвітніми школами спеціальні школи для дітей глухих та напівглухих перейшли до дистанційного навчання.

Станом на **01.01.2020 рік** у спеціальних дошкільних та шкільних закладах України освітні послуги отримували **4998** глухих осіб. Просимо звертати увагу на цифри УТОГ для наступного порівняння.